

FALSETTE NA VANDRU

ROMÁN *FALSETTE* A JEHO VERZE

OD 17. STOLETÍ DO SOUČASNOSTI

VERONIKA HRBALOVÁ

Abstrakt: Cílem příspěvku je představení několika doposud nikdy nezkoumaných románů týkajících se postavy Falsette. Stručně prezentuje informace o Falsette jako domnělé historické a literární postavě, vysvětluje etymologický vývoj této přezdívky. Ve zkratce se zaměřuje i na obsah děl v obecné rovině. Hlavním cílem však je detailně přestavit konkrétní romány, v nichž se Falsette objevuje jako hlavní hrdinka. Kromě obecných informací o roku vydání, autorovi a uložených exemplářích se zaměřuje především na obsahovou stránku románů a s tím související žánrové zařazení. Ačkoli zůstává postava hlavní hrdinky ve všech románech zachována, obsahově se romány během staletí vyvíjí a žánrově proměňují pravděpodobně na základě literárních tendencí dané doby. Kromě obsahové stránky hraje jistě zajímavou roli i kontextové zasazení jednotlivých románů v rámci dalších literárních děl. Těžkosti výzkumu způsobuje hlavně chybějící sekundární literatura. K nalezeným románům je možné dohledat pouze několik zmínek v několika bibliografiích, které jsou v příspěvku uvedeny. Závěrem příspěvek otvírá téma dalšího možného bádání zejména v oblasti literární.

Klíčová slova: Anna Sofia Meyer, Falsette, literatura 17. a 18. století, pikareskní romány, šprýmařský kousek, podvodnice

KDO JE FALSETTE

Anna Sofia Meyer, též zvaná jako „Falsette“ či „Falsetta“, je hlavní hrdinkou několika románů z konce 17. století, z 18. století a ze současnosti. Anna Sofia Meyer, vystupující i pod různými jinými jmény, je zde vyobrazena jako podvodnice a zlodějka, jejímž životním úspěchem bylo, že přelstila muže z vyšší společnosti a provdala se za něj.

Nabízí se samozřejmě otázka, jestli má Falsette nějaký reálný základ nebo se jedná pouze o fikci. Vzhledem ke zcela chybějící sekundární literatuře týkající se jak románů, tak postavy samotné, není možné na tuto otázku uspokojivě odpovědět. Nicméně teorii o Falsette jako historické postavě nemůžeme zcela vyloučit. Dokud ale nebude proveden rozsáhlejší výzkum o Anně Sofii Meyer, který by přinesl prokazatelný důkaz, např. nalezení dokumentů právního charakteru jako jsou svědectví, soudní projednání nebo zprávy o výkonu trestu, bude se jednat pouze o spekulaci.

Ať už historická nebo ne, Falsette je zajímavou osobou. Její přezdívka „Falsette“ může být odvozena od slova „Falsett“, což je technika zpěvu, která zpěvákovi umožňuje zpívat nad rámec jeho rozsahu pomocí tzv. falešných hlasivek. Jedná se tedy o „falešný hlas“. Ostatně slovo „Falsett“ je odvozeno od latinského slova „falsus“ a znamená falešný, klamný, lživý. Vzhledem k tomu, že v románech 17. století se běžně používají přezdívky, které nějak souvisejí s obsahem díla nebo hlavní postavou samotnou, lze očekávat, že i výběr této přezdívky v sobě obsahuje poselství o hlavní hrdince. Díky této přezdívce si čtenář již při čtení názvu knihy může uvědomit, že se bude jednat zřejmě o nějakou falešnou osobu, tedy podvodnici.

Na stejném principu funguje např. známý román od Hanse Jacoba Grimmelshausena *Trutz Simplex*¹, známého pod českým názvem *Poběhlíce Kuráž*, kde si čtenář ještě před otevřením knihy udělá představu o hlavní hrdince jako o lehké, ale kurážné ženě.

V průběhu čtení je pak čtenář konfrontován detailněji se všemi povahovými rysy hlavní postavy a jeho počáteční očekávání ohledně charakteru hrdinky je potvrzeno. Výběr předzvěstí hlavní hrdinky a její uvedení v názvu románu tedy definuje již předem celý obsah díla.

STRUČNÝ ÚVOD DO OBSAHU ROMÁNŮ

Jak už bylo uvedeno výše, Falsetť se věnuje hned několik románů. Romány, vyprávěné ať už v první osobě samotnou Falsettou, případně jedním nebo více vypravěči, zachycují život této ženy. Zde je třeba uvést, že nejnovější román o Falsetť z roku 1919, resp. jeho přepracovaná verze z roku 2010, obsahuje zcela odlišnou dějovou linku, a nebude proto zahrnut do výzkumu. Zkoumány budou tedy jen starší romány, jejichž obsah více méně souhlasí.

Celé vyprávění o Falsetť se skládá z detailních popisů různých taškařic, podvodů, podfuků a krádeží, a falešných sňatků, které Falsetta provádí. V němčině pro její chování existuje výraz „Schelmenstück“, do češtiny by se to dalo přeložit volně jako „šprýmařský kousek“ a jedná se v podstatě o vtípnou lest s cílem peněžitého zisku. Falsetta je tedy podvodnice, která páchá různé nepravosti, aby získala peníze, i aby se pobavila na účet druhých. Typické jsou „Schelmenstücky“ pro tzv. „pikareskní romány“, kde hlavní hrdina zvaný „picaro“, který pochází z chudých poměrů, páchá různé lotroviny a podvody. Nejznámějšími pikareskními romány jsou španělský *Lazarillo z Tormesu* od anonymního autora, Grimmelshausenův *Simplicius Simplicissimus*, a další. Pro lepší představu: v moderním pojetí by takovým typickým představitelům „picara“ mohl být např. Haškův Švejk.

Pro ilustraci, jak takový „Schelmenstück“ vypadá, lze uvést jeden z Falsettiných neoblíbenějších kousků: podvod s truhlou. Tento trik je velmi často opakován a hraje centrální roli téměř ve všech románech. Při tomto podvodu spoléhá Falsetta na hrabivost a naivitu lidí. Připraví si truhlu plnou kamení, převleče se za dobře situovanou postarší dámu a jde k nějakému bohatému muži. Navykládá mu, že je na cestách, ale že se její truhla s pokladem cestou někde zdržela, a proto potřebuje hotovost. Muž ji tedy založí, s tím, že mu pak vše splatí a že si k němu dá do úschovy i truhlu s pokladem. Když truhla přijde, vezme si ji bohatý muž do zástavy, ale nesmí ji otevřít. Falsetta od muže vyloudí další peníze a zmizí. Muž až po otevření truhly zjistí, že se jednalo o podvod.

Tento kousek provádí Falsetta v různých obměnách, někdy musí improvizovat, někdy se jí podvod dokonce ani nepovede a peníze nezíská.

Podobné taškařice tedy páchá hlavní hrdinka v celém vyprávění, podvádí hlavně muže a naivní ženy. Celé vyprávění pak končí jejím zatčením, uvězněním a potrestáním.

Toto krátké vysvětlení pojmů a uvedení do děje slouží k lepšímu pochopení následujících odstavců, ve kterých budou díla detailněji představena.

ROMÁNY O FALSETTĚ

Primární literatury ohledně Falsetty není mnoho a je poměrně těžko k nalezení. V rámci výzkumu bylo objeveno jen několik románů. Problém při vyhledávání románů je způsoben

1 GRIMMELSHAUSEN, H. J. Ch. von. *Trutz Simplex: Oder Ausführliche und wunderseltzame Lebens-Beschreibung Der Ertzbetrügerin und Landstörtzerin Courasche: Wie sie anfangs eine Rittmeisterin/ hernach eine Hauptmännin ... und letztlich eine Ziegeunerin abgegeben ... / Von der Courasche eigner Person ... dem Autori in die Feder dictirt, der sich vor dißmal nennet Philarchus Grossus von Trommenheim ...* [online]. Utopia [i.e. Nürnberg]: Stratiot [i.e. Felsecker], [1671] [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://diglib.hab.de/drucke/lo-2316/start.htm>

Schau - Was
Betrieget:
Contrefaia in Welt
Lust- und Lustigen
Welt Wändeln:
 In: In besonder Dierbey: **Marlaspiel:**
 Liebes-Künsten: Rechts-Sachen: Pöner-
 ten: Diebstehlen: Rauben: Spitzeln: Kaufmann
 Schellen: und andern unbilligen Missethaten.
 Zehlfertig: nicht zur Nach-folge sondern
 zur Unergründlichkeit: Warnung und Erbeue sich
 für langweilen gegen Wollust: Künsten: und
 mit der Beschäftigung: nicht: denn: fruchtig
 zu: werden: soll:

Das Buch ist bei allen A.M.C. in Hamburg: Und auch
 in allen Buchhandlungen: zu haben.

Der durchtriebene
Dandieb
DU VAL,
 Das ist/
Essen Aufferziehung / wunder-
liche Beförderung bey Hoffe / unerhörte
und listige Diebstahle / die er so wol in Franck-
reich / als in unterschiedlichen Orten in Eng-
land verübet / und endlich sein un-
glückseliges / doch wol verdien-
tes Ende.
 Kürzlich und wahrhaftig der leichtsinnigen Jugend
 zur Warnung zusammen getragen
 durch
W. B. M.

Druckt in diesem Jahr.

Die betriegliche
FALSETTA
 worin sorgefstellter werden
 Die ungemeyne
Listig- und Schändigkeiten /
 Einer in diesen Nordischen Quartieren
 berall bekandten leichtfertigen und durch-
 ziehenden Betriegerin / und wie dieselbe
 zu legt ihren verdienten Lohn zu Ham-
 burg empfangen.

Beprache
 3e Teil
Reiche der Todten
 unter den Coigneten,
Juente ENTREVUE.
 Der Sey-Herrigerin
FALSETTE,
 und
 Dem Strafen-Räuber
CARTOUCHE.
 Worinnen beyde ihre übel geführtes Le-
 ben mit unterschieden sündlich ernstigen ab-
 soluten reflexionen darbeyt erhellet: nachdeme
 auch ihr verurtheiltes Todesurtheil: und
 ihre Spitzelweyher: beschrieben.

např. i tím, že v 17. století bylo zcela běžné, že autor díla zůstával anonymní. Místo něj byl například uveden vydavatel nebo domnělý autor. Tato skutečnost tedy komplikuje vyhledávání dalších děl. Stejně tak vyvstává problém s tituly románů. V 17. století neexistují krátké tituly jako v současnosti. Titulem se rozumí celá titulní strana. Klíčové slovo tedy může být na titulní straně uvedeno až mnohem níže a při vyhledávání nemusí být rozpoznáno.

I přes obtíže s nalezením relevantních zdrojů však existuje několik románů, které se tématem Falsetty zabývají. Všechny doposud nalezené romány budou uvedeny v následujících odstavcích. Pro lepší orientaci jsou seřazeny chronologicky dle data vydání. Je ovšem nutné poznamenat, že v některých případech je datum vydání pouze orientační, protože informace o vydání knihy na titulní straně chybí. Orientační datum vydání lze tedy vyvodit např. z indicií v textu.

První zmínku o Falsettě nalezneme v knize s názvem *Schau-Platz der Betrieger: Entworfen in vielen List- und Lustigen Welt-Händeln: Als: In behender Dieberey: Kartenspiel: Liebes-Räncken: Rechts-Sachen: Discursen: Todtschlägen: Rauben: Heurathen: Kauffmanschafften/ und andern unzähligen vielen Begebenheiten*². Exemplář této knihy se nachází v univerzitní knihovně v Rostocku, její online verze je přístupná v internetové databázi VD17³. V souvislosti s vydáním knihy je uváděn Zacharias Härtel mladší (známý též pod jmény Brackman Adrian a Daniel von Dahler), který působil v Amsterdamu a Hamburku jako vydavatel. Podle informací na titulní straně knihy byla tato kniha vydána roku 1687 právě v Hamburku, Listenau a Frankfurtu.

Jedná se v podstatě o kompilaci několika děl dohromady. Kniha obsahuje titulní stranu [1], velkou ilustraci znázorňující trestání zlodějů vytvořenou pravděpodobně technikou mědirytu [2], předmluvu, část s názvem *List und lustige Welthändel*, která se skládá z 256 na sebe nenavazujících historek, dále dílo obsahuje samostatný román názvem *Der durchtriebene Gaudieb Du Val, Das ist/ Dessen Aufferziehung/ wunderliche Beförderung bey Hoffel unerhörte und listige Diebstale/die er so wol in Franckreich/lals in unterschiedlichen Orten in Engeland verübet/und endlich sein unglückseliges/ doch wol verdientes Ende / Kürztlich und warhafftig der leichtsinnigen Jugend zur Warnung zusammen getragen durch W. B. M.* [3], poté následuje pro tento výzkum nejdůležitější část: *Die betriegliche Falsetta worin fůrgestellet werden. Die ungemeyne Listig- und Behändigkeiten/ Einer in diesen Nordischen Quartieren ueberall bekandten leichtfertigen und durchtrieben Betriegerin/ und wie dieselbe zu letzt ihren verdienten Lohn zu Hamburg empfangen.* [4] (předmluva je ale pojmenovaná *Die Ertz-Betriegerin Falsette* [5]), po ní následuje ještě rejstřík a závěr připomínající doslov autora s názvem *Erinnerung/an den Lust-liebenden Leser.*

Další knihou, ve které lze román o Falsettě najít je kniha: *Der Alten und Neuen Spitzbuben Und Betrieger Böshaffte und Gewissen-lose Practiquen, Und andere viele List- und Lustige Welt-Händel: Erster Theil. Beschrieben/ nicht zur Nachfolge/ sondern zur Ergetzlichkeit und Warnung/ sich für dergleichen abgesäumtenlistigen Menschen zu hüten; Mit vielen Kupffern der vornehmsten Geschichten geziehet.*⁴ Opět se jedná o kompilaci, v podstatě je většina částí knihy totožná

2 *Schau-Platz der Betrieger: Entworfen in vielen List- und Lustigen Welt-Händeln: Als: In behender Dieberey: Kartenspiel: Liebes-Räncken: Rechts-Sachen: Discursen: Todtschlägen: Rauben: Heurathen: Kauffmanschafften/ und andern unzähligen vielen Begebenheiten ...* [online]. Listenau: Lachmund ; Hamburg ; Frankfurt: in dem güldenen A,B,C ; Hertel, 1687 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: http://rosdok.uni-rostock.de/resolve/id/rosdok_document_0000007571

3 VD17 – *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 17. Jahrhunderts* (dostupné z: <http://www.vd17.de/>)

4 *Der Alten und neuen Spitzbuben und Betrüger boshaffte und gewissenlose Practiquen, und andere viele list- und lustige Welthändel ... Beschrieben nicht zur Nachfolge, sondern zur Ergötzlichkeit und Warnung, sich für dergleichen abgesäumten listigen Menschen zu hüten: Mit vielen Kupffern der vornehmsten Geschichten geziert. 1. Theil.* [S.l.: s.n.], 1700.

se zmíněnou knihou *Schau-platz der Betrieger*⁵. Kniha byla vydána roku 1700, místo vydání není uvedeno. Exemplář knihy je možné nalézt ve Vědecké knihovně v Olomouci, případně v dalších německých knihovnách. V databázi VD17 online k dispozici není.

I tato kniha obsahuje titulní stranu [6], několik ilustrací a předmluvu. Předmluva je zde koncipována jako studie na téma loupežnictví. Detailně je zde popsán historický vývoj loupežnictví a trestů za tento prohřešek, doplněný o historické příklady. Dále je zde popsáno společenství loupežníků fungujících jako jakási podivná verze monarchie s přesně danou hierarchickou společností. Jsou zde popsány jednotlivé vrstvy loupežníků, postavení žen v této společnosti, pravidla a zvyky, a dokonce i vztah k náboženství. Jedná se v podstatě o detailněji propracovanou předmluvu ze *Schau-platz der Betrieger*, která se liší jinými příklady a více zde řeší otázku dobra a zla, resp. Boha a Satana.

Dále kniha obsahuje část *Schau-Platz der Betrieger/ oder List – und lustigen Welt-Händel* – v podstatě se jedná o kopii předešlé knihy. Obsahuje všech výše zmíněných 256 historek, navíc je ale rozšířena o 13 historek nových. Součástí je pak i samostatný román *Das Leben des druchtriebenen Gaudiebs du Val* [7] a nejdůležitější částí pro výzkum je opět samostatný román *Die Ertz-Betriegerin Falsetta* [8]. Navíc obsahuje kniha tzv. *Bechluß* skládající se z 36 historek o falešných hráčích a podvodech při kabaretních hrách. Na závěr následuje rejstřík.

Pro doplnění kontextu knih je třeba uvést, že kniha *Der Alten und Neuen Spitzbuben* má ještě další díl se stejným názvem, místo „Erste Theil“ se jedná o „Ander Theil“⁶. V souvislosti s touto knihou je uvedeno jméno François de Calvi, což byl francouzský „kronikář“ z 15.–16. století, který napsal knihu *Histoire generela des larrons divisee an trois livres*⁷, vydanou roku 1640⁸. Tato kniha obsahuje tři části, které byly vydány ještě dříve samostatně. Do němčiny byla tato kniha přeložena a vydána pod názvem *Histoire Generale Des Larrons. Das ist Beutelschneider/ Oder Warhaffte Beschreibung/ Der Diebs-Historien : Darinnen Der Beutelschneider/ Diebel und Rauber arglistige Verschlagenheit/ Bossen/ Ränckel und Tückel auch was sie für wunderseltzame Griffē erdacht/ und was für erschreckliche Mordthaten sie in Franckreich begangen ; In Historien vor Augen gestellet/ in dreyen Theilen ... ; Auß dem Frantzösischen in die Hochteutsche Sprach übersetzt*⁹ v roce 1676¹⁰. A právě jedna z částí, která se v druhém díle *Der Alten und Neuen Spitzbuben* nachází, se jmenuje *Beutelschneider und Liebes-Practicken*. Po detailnějším přezkoumání se ukázalo, že se jedná o německý překlad části díla od Calviho.

Co se týče prvních dvou verzí románu *Falsetta*, z výše uvedených zdrojů je patrné, že se jedná o jeden a tentýž román. Zároveň si můžeme dovolit o tomto románu hovořit jako o samostatném díle, protože obě knihy jsou kompilací různých samostatných, spolu nesouvisejících

5 Vzhledem k délce titulů jsou názvy děl v příspěvku v plném znění uvedeny pouze napoprvé. Při opakování jsou názvy pro snadnější orientaci zkráceny a obsahují pouze první část titulu.

6 *Der Alten und neuen Spitzbuben und Betrüger boshaffte und gewissenlose Practiquen, und andere viele list- und lustige Welthändel ... Beschrieben nicht zur Nachfolge, sondern zur Ergötzlichkeit und Warnung, sich für dergleichen abgesäumten listigen Menschen zu hüten: Mit vielen Kupffern der vornehmsten Geschichten geziert. 2. Theil.* [S.l.: s.n.], 1700.

7 CALVI, F. de. *Histoire generale des larrons, divisee en trois livres. I. Contenant les cruautez & meschancez des volleurs. II. Des ruses & subtilitez des coupeurs de bourses. III. Les finesses, tromperies, & stratagemes des filous.* Par F. D. C. Lyonnois. [online]. Lyon, 1640 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k83445d/f4.image>

8 Kromě toho vydání existují ještě další.

9 CALVI, F. de. *Histoire Generale Des Larrons. Das ist: Beutelschneider/ Oder Warhaffte Beschreibung/ Der Diebs-Historien: Darinnen Der Beutelschneider/ Diebe und Rauber Verschlagenheit/ Räncke/ Tücke und Mordthaten in Franckreich begangen; In Historien vor Augen gestelt werden/ Zu dreyen Theilen ... ; Auß dem Französischen in die Hoch-Teutsche Sprach übersetzt* [online]. Franckfurt: Sand, 1676 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht?PPN=PPN829144803&PHYSID=PHYS_0009&DMDID=

10 Kromě tohoto vydání existuje ještě několik dalších jak mladších, tak starších.

děl, přičemž novější kniha je rozšířenou verzí knihy starší. Knihy si zřejmě vypůjčily zajímavé romány a historiky dané doby, případně se inspirovaly zahraničními vzory a překlady, jako tomu byl v případě druhé části *Der Alten und Neuen Spitzbuben*.

Otázkou zůstává žánrové zařazení románů. Způsob, jakým jsou jednotlivé historiky vystaveny, nápadně připomíná například historiky z knihy *Till Eulenspiegel*¹¹, což byl legendární lidový šprýmař, který vystupoval jako hlavní postava v tzv. „Volksbuch“ neboli knížkách lidového čtení. Kromě toho obsahuje kniha znaky pikareskních románů. Žánrově tedy tyto romány oscilují někde na hranici, přičemž obsahují prvky obou těchto žánrů, ale vždy jen v menší míře.

Dalším, tentokrát již samostatně vytištěným, románem je *Falsette/ Das ist: eine Beschreibung einer Ertz-Betriererin/ die sich eine zeithero in hiesiger Gegend wunderseltsahm bekandt gemacht*¹². Kniha se nachází ve Státní knihovně v Berlíně, kromě toho je dostupná v online verzi opět na stránkách VD17. Byla vydána pravděpodobně kolem roku 1700. Autor, místo vydání, ani vydavatel není známý. Weber a Mithal¹³ připisují autorství této knihy Davidu Bernhardovi Siversovi, s čímž ovšem nesouhlasí Dünnhaupt¹⁴, který jejich mylnou domněnku přisuzuje chybné interpretaci díla. Na titulní straně je drobná ilustrace pravděpodobně opět formou mědirytu, která má znázorňovat Falsettu [9]. Kniha obsahuje úvodní slovo autora, dále šest obsáhlých kapitol a na závěr *Zugabe* neboli doplnění, doslov autora.

Kontext, do kterého by bylo tento román možné zasadit, je složitější. Zatímco předešlé dvě verze byly součástí velké kompilace o podvodnících a lupičích, do kterého Falsette svým obsahem zapadala¹⁵, se zařazením tohoto románu je to komplikovanější. Ve spojitosti s literaturou, která vycházela v dané době, je možné ji dát do kontextu s Grimmelshausenovými pikareskními romány. Ostatně již v předmluvě daného díla je zmíněn odkaz na Grimmelshausenova *Simplicia*¹⁶ a další pikareskní hrdiny. Paradoxně mnohem více by se zde ale hodil odkaz na Grimmelshausenovo dílo *Trutz Simplex* z roku 1670, jehož hlavní hrdinka je Courage, prostitutka, zlodějka, šprýmařka. Obě tyto postavy mají hodně společného. Detailnější srovnání obou románů lze nalézt v diplomové práci s názvem: *Falsette ein Schelmenroman? Analyse der pikarischen Elemente in dem Roman Falsette aufgrund des Vergleichs mit dem Grimmelshausens Roman Course*¹⁷.

11 BOTE, H. *Till Eulenspiegel* [online]. Frankfurt am Main: Insel Verlag, 1981 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://gutenberg.spiegel.de/buch/till-eulenspiegel-1936/1>

12 *Falsette/ Das ist: Eine Beschreibung einer Ertz-Betriererin/ die sich eine zeithero in hiesiger Gegend wunderseltsahm bekandt gemacht / Auffgesetzt von ...* [online]. [S.l.], 1700 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN633615552>

13 WEBER, E.–MITHAL, Ch. *Mit Besitznachweisen (Bundesrepublik Deutschland Und Demokratische Republik)*. Berlin: Schmidt, 1983, s. 139.

14 DÜNNHAUPT, G. *Personalbibliographien Zu Den Drucken Des Barock: Zweite, verbesserte und wssentlich vermehrte Auflage des Bibliographischen Handbuchs des Barockliteratur*. Stuttgart: Anton Hiersemann Verlag, 1993, s. 399.

15 Jedna ze samostatných historek z části *Schau-Platz der Betrieger* se v modifikované verzi objevuje i v samotném románu *Falsette* v knize *Der Alten und Neuen Spitzbuben*.

16 GRIMMELSHAUSEN, H. J. Ch. von. *Der abentheuerliche Simplicissimus Teutsch: Das ist: Die Beschreibung deß Lebens eines/rnseltzamen Vaganten/ genant Melchior Sternfels von Fuchshaim/ wo und welcher gestalt Er nemlich in diese Welt kommen/ was er darinn gesehen/ gelernet/ erfahren und außgestanden/ auch warumb er solche wieder freywillig quittirt. Überauß lustig/ und männiglich nutzlich zu lesen*. [online]. Nürnberg, 1669 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: http://www.deutschestextarchiv.de/book/view/grimmelshausen_simplicissimus_1669?p=570

17 UHROVÁ, V. *Falsette ein Schelmenroman?: Analyse der pikarischen Elemente in dem Roman Falsette aufgrund des Vergleichs mit dem Grimmelshausens Roman Course*. Saarbrücken: AV Akademikerverlag, 2016.

Formálně, resp. výstavbou textu, tento román více připomíná tzv. Dialogliteratur. Typickým příkladem tohoto žánru je např. *Decameron*¹⁸ od Boccaccia. Charakteristickým znakem jsou krátké epizody na dané téma, které si mezi sebou vyprávějí různí lidé. V případě *Decameronu* je tématem láska, v případě románu *Falsette* je tématem hlavní hrdinka a její podvody, kterých se dopustila na vypravěčích, případně jejich známých.

Tedy i zde se nabízejí hned dvě možnosti žánrů, do kterých je možné knihu zařadit, přičemž ani jeden z nich není naprosto vyhovující.

Později v 18. století, konkrétně v roce 1722, byl vydán kratší román ze série *Gespräche In Dem Reiche derer Todten*. Celý název knihy zní *Gespräche In Dem Reiche derer Todten unter den Spitzbuben. Zweyte Entrevuë: Zwischen Der Ertz-Betrügerin Falsette, Und Dem Stassen-Räuber Cartouchel Worinnen beyde ihr übel geführtes Leben mit untermengten sowohl ernstlichen als lustigen reflexionen einander erzehlen, nachmahls auch die neuesten Begebenheiten von Mord-Thaten und Spitzbübereyen vorbringen*¹⁹. Kniha byla vydána v Hamburku, Frankfurtu a Lipsku. V současnosti je dostupná v online verzi na VD18²⁰. Součástí knihy je titulní strana [10], ilustrace ve formě mědirytu s krátkým popisem²¹ [11], na které je vyobrazená Falsetta, a loupežník a vrah Cartouche se svými tresty za své zločiny, které v životě spáchali. Následuje text samotný, který trochu připomíná divadelní hru. Je psán formou dialogů mezi Falsettou a zlodějem Cartouchem. Žánrově toto dílo spadá pod literaturu dialogu, ale má své specifické prvky. Jedná se o tzv. „Totengespräche“, volně přeloženo jako rozhovory mezi mrtvými. Tento žánr byl velmi populární, obvykle se ovšem jednalo o dialogy mezi nějakými významnými postavami typu Cicero nebo Alexander Makedonský, kteří se potkali v říši zesnulých, aby spolu diskutovali. V případě románu *Falsette* ovšem mezi sebou diskutují dva zloději a podvodníci, kteří se navzájem chlubí svými činy. Stejně jako u ostatních románů, i zde se objevují pikareskní prvky.

Zasazení románu do kontextu dalších knih přináší také zajímavé poznatky. Louis Dominique Cartouche (1693–1721) je doložená historická osobnost, zloděj a vrah, který byl i se svou bandou popraven v Paříži. Jako reakce na tento čin vzniklo několik knih, které se zabývají jeho životem a které byly přeloženy do němčiny. Vzhledem k jejich velkému množství nebudou v tomto příspěvku uvedeny všechny. Jako příklad těchto knih lze uvést německý překlad o Cartoucheovi s názvem *Wahrhafte Lebensbeschreibung des französischen Erzsitzbuben Cartouche und seiner Kameraden: hergenommen aus den Proceßacten und andern besondern Nachrichten*²².

K otázce historické věrnosti hlavních postav určitě stojí za zmínku i první vydání knihy z této série z roku 1722. To se jmenuje *Erste Entrevuë: Zwischen Dem Guldernen Tafel-Dieb Nickel Listen, Und Dem Kirchen-Räuber Lips Tullian : Worinnen beyde ihr liederliches und böses Leben einander also erzehlen, daß man daraus die höchsten Grade menschlicher Bosheit,*

18 BOCCACCIO, G. *Decameron* [online]. Verlag der Schiller-Buchhandlung, 1997 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://gutenberg.spiegel.de/buch/decameron-2540/1>. Jedná se o německý překlad.

19 *Gespräche In Dem Reiche derer Todten unter den Spitzbuben: Zweyte Entrevuë: Zwischen Der Ertz-Betrügerin Falsette, Und Dem Stassen-Räuber Cartouche: Worinnen beyde ihr übel geführtes Leben mit untermengten sowohl ernstlichen als lustigen reflexionen einander erzehlen, nachmahls auch die neuesten Begebenheiten von Mord-Thaten und Spitzbübereyen vorbringen* [online]. Frankfurt, Main ; Leipzig, 1722 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/vd18/content/pageview/11984147>

20 VD18 – *Das Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des 18. Jahrhunderts* (dostupné z: <http://www.vd18.de/>)

21 Falsette Kriegt zu Lon von ihre Schelmen That. Nach ausgestandener Zucht auff Lebens lang ein Rad. Ein ander großes Rad Cartouchens Glieder Beugte. Weil man inm Strasen Raubs und Mordens überzeugte.

22 *Wahrhafte Lebensbeschreibung des französischen Erzsitzbubens Cartouche und seiner Kameraden: hergenommen aus den Proceßacten und andern besondern Nachrichten* [online]. Frankfurt ; Leipzig, 1762 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN65450401>

*die Gefahr der Verführung, und die Belohnung der Schelmerey, deutlich erkennen kan: Anbey sind allerhand schertzhafte und lustige Begebenheiten, samt der kurtzen Lebens-Beschreibung des Studenten Friedrichs, mit eingestreuet.*²³

I zde vystupují reálné historické postavy, a to Nikol List (1654–1699), zloděj a lupič, který působil především v Sasku, a nakonec byl popraven, a Lips Tullian (1675–1715), také lupič, který mimo jiné působil i v Praze. Kromě toho je o něm i samostatný román z roku 1715 od Samuela Roschera s názvem *Des sogenannten Lips-Tullians Ausführliche Bekaentniß So wohl seiner, als auch aller seiner bösen Consorten Diebes- und Mord-Geschichte / Heraus gegeben Von M. S. R.*²⁴

Za zmínku jistě stojí i malá zajímavost ze současnosti, a to, že o Lips-Tullianovi existuje i stejnojmenný komiks od Káji Saudka a Jaroslava Weigela²⁵.

Jak je patrné, jedná se veskrze o historické osobnosti, o jejichž nechvalné kariéře bylo vydáno i množství samostatných románů. Nabízí se proto otázka, jestli i Falsetta, tedy Anna Sofia Meyer, mohla být reálná historická osoba. I o ní vyšlo několik dalších děl, stejně jako u zmíněných mužských hlavních hrdinů. Navíc celý koncept *Gespräche In Dem Reiche derer Todten* je založen na tom, že mezi sebou mluví dvě historické osobnosti. Avšak jak bylo zmíněno již na začátku, jedná pouze o hypotézu.

Poslední knihou, která spadá do časového rozmezí 17. až 18. století je *Falsetta Rediviva Impunita, Oder : Die jetzt Lebende Und durch Ihre in kurtzer Zeit Zu Hamburg, Altona, Rendsburg und Plöen, Vielfältig Ausgeübte Bubenstücke Unter dem Nahmen Anna Sophia Losen, Bekannt gewordene Bißhieher aber noch Ungestraffte Ruchlose Ertz-Betrügerin, Von Welcher viele Merck-würdige und fast nie erhörte Betrügereyen, auch andere böse Thaten Auffrichtig entdecket, Und dadurch alle rechtschaffene Leute für dieser Diebischen Vettel und Ihren mit der Epilepsie betriebeben losen Händeln, Wohl-meynend gewarnet werden / Mit beygefügeten glaub-würdigen Zeugnissen, auch andern Documenten und Schrifften verificiret und erläutert von David. Bernhard. S.*²⁶

Autorem je David Bernhard Sivers, byla vydána roku 1726 v Lübecku a Lipsku vydavatelem Johannem Christianem Schmidtem. V online verzi je opět k dispozici na VD18. Celá kniha je koncipována jako popis a řešení podvodu, kterého se Falsetta dopustila. Kniha má titulní stranu [12], předmluvu, samotný text, kde je popsán Falsettin zločin a pak několik stran důkazů formou listin a dopisů potvrzujících Falsettino provinění. Katalog VD18 tuto knihu zařadil do žánru tzv. „kolportážní literatury“, literatury nízkého až lidového stylu, zabývající se mimo jiné i zloději a vrahy. Obsahově román již příliš neodpovídá knihám výše zmíněným. Kromě toho se liší i vlastní jméno hlavní hrdinky, to je Anna Sofia Losen, nikoliv Meyer, což nemusí ještě nutně znamenat, že se nejedná o tutéž osobu. Nicméně

23 *Gespräche In Dem Reiche derer Todten unter den Spitzbuben: Erste Entrevuë: Zwischen Dem Guldnen Tafel-Dieb Nickel Listen, Und Dem Kirchen-Räuber Lips Tullian: Worinnen beyde ihr liederliches und böses Leben einander also erzehlen, daß man daraus die höchsten Grade menschlicher Boßheit, die Gefahr der Verführung, und die Belohnung der Schelmerey, deutlich erkennen kan: Anbey sind allerhand schertzhafte und lustige Begebenheiten, samt der kurtzen Lebens-Beschreibung des Studenten Friedrichs, mit eingestreuet* [online]. Frankfurt und Leipzig, 1722 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <http://digitale.bibliothek.uni-halle.de/vd18/content/pageview/11984068>

24 *Des sogenannten Lips-Tullians Ausführliche Bekaentniß So wohl seiner, als auch aller seiner bösen Consorten Diebes- und Mord-Geschichte / Heraus gegeben Von M. S. R.* [online]. Leipzig, 1715 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://digital.slub-dresden.de/werkansicht/dlf/14853/1/0/>

25 SAUDEK, K. – WIEGEL, J. *Lips Tullian*. Albatros, 2010.

26 SIVERS, D. B. *Falsetta Rediviva Impunita, Oder: Die jetzt Lebende Und durch Ihre in kurtzer Zeit Zu Hamburg, Altona, Rendsburg und Plöen, Vielfältig Ausgeübte Bubenstücke Unter dem Nahmen Anna Sophia Losen, Bekannt gewordene Bißhieher aber noch Ungestraffte Ruchlose Ertz-Betrügerin...* [online]. Lübeck; Leipzig, 1726 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: <https://gdz.sub.uni-goettingen.de/id/PPN663297044?tyf=&f=&pages%22%22view%22%22info%22>

vzhledem k těmto výrazným odlišnostem je tento román spíše okrajovou záležitostí v rámci výzkumu.

Uplynulo celé století, než se román o Falsette objevil znovu. V roce 1919 byla vydána kniha, která se věnuje Falsettině osobě. Jejím autorem je Ewald Gerhard Seeliger a román se jmenuje *Die Abendteuer der vielgeliebten Falsette*²⁷. Pod názvem *Vielgeliebte Falsette – Roman*²⁸ [13, 14] od Ewgera Seeligra je roku 2010 vydaná nová přepracovaná verze tohoto románu L. Alexanderem Metzem. Tato kniha je k dispozici pouze online. Jedná se pravděpodobně o stejný text, na kterém byly provedeny pouze redakční korektury, a poté byl text znovu zveřejněn.

Vzhledem k tomu, že román obsahově vůbec neodpovídá předešlým, není zahrnut do detailnějšího výzkumu a je uveden v podstatě jen jako ilustrace toho, že téma Falsetty je i v současné době aktuální, i když zcela minimálně.

FALSETTE VE SVĚTOVÝCH KNIHOVNÁCH A BIBLIOGRAFIÍCH

Jak již bylo zmíněno výše u detailního popisu knih, všechny knihy jsou dostupné v online katalozích VD17 a VD18. Dále se fyzicky nacházejí v největších světových knihovnách, nejčastěji v Německu: např. v Berlíně, Lipsku, Rostocku, Halle, Wolfenbüttelu, Mnichově či Výmaru. Avšak nejde o nic překvapivého, jedná se o německý text. Naopak zajímavá je informace, že se některé knihy dají nalézt i v jiných evropských knihovnách. Některé knihy je možné najít např. ve Švýcarsku, konkrétně v Curychu a St. Gallenu. Knihu *Falsetta rediviva impunita* vlastní i knihovna v Budapešti a Kodani. *Gespräche In Dem Reiche derer Todten unter den Spitzbuben* se nacházejí i ve Švédsku, konkrétně v Stockholmu. Z hlediska výzkumu je však nejzajímavější vlastnictví jednoho z exemplářů Vědeckou knihovnou v Olomouci.

Všecké informace o umístění knih jsou k dispozici na webu KVK neboli Karlsruher Virtueller Katalog. Je však více než pravděpodobné, že se nejedná o kompletní výčet všech exemplářů.

Co se týče sekundární literatury k románům o Falsette, zde je situace problematická. Sekundární literatura zcela chybí, nenašel se nikdo, kdo by se tímto tématem zabýval. Nicméně existuje pár bibliografií, které se o Falsete zmiňují. Knihu *Falsettel Das ist: eine Beschreibung einer Ertz-Betriegerin* z roku 1700 je možné nalézt ve třech bibliografiích a sice: *German Baroque Literature. A Catalogue of the Collection in the Yale University Library*²⁹ od Faber du Faura z let 1958–1969, dále v knize *Deutsche Originalromane zwischen 1680 und 1780*³⁰, jejíž autoři jsou Weber a Mitha z roku 1983, a v neposlední řadě v knize *Personalbibliographien zu den Drucken des Barock*³¹ od Dünnehaupta z roku 1993.

Bibliografie od Holzmann a Bohatty z roku 1903 s názvem *Deutsches Anonymenlexikon 1501–1926*³² obsahuje zmínku o knize *Falsetta rediviva impunita*. I přes rozsáhlý výzkum se prozatím jedná o jediný zdroj, ve kterých lze zmínku o Falsette nalézt.

27 SEELIGER, E. G. *Die Abendteuer der vielgeliebten Falsette: Roman*. München: Georg Müller Verlag, 1919. Znova vydán byl tento román roku 1952.

28 SEELIGER, E. *Vielgeliebte Falsette: Roman* [online]. L Alexander Metz, 2010 [cit. 2019-10-09]. Dostupné z: aargauer-kantonsbibliothek.ciando.com

29 VON FABER DU FAUR, C. *German Baroque literature: A catalogue of the collection in the Yale University Library: Bibliographical series from the Yale University Library collections*. Yale University Press, 1958.

30 WEBER, E.–MITHAL, Ch. *Mit Besitznachweisen (Bundesrepublik Deutschland Und Demokratische Republik)*. Berlin: Schmidt, 1983.

31 DÜNNHAUPT, G. *Personalbibliographien Zu Den Drucken Des Barock: Zweite, verbesserte und wesentlich vermehrte Auflage des Bibliographischen Handbuchs des Barockliteratur*. Stuttgart: Anton Hiersemann Verlag, 1993.

32 HOLZMANN, M.–BOHATTA, H. *Deutsches Anonymen-Lexikon: 2: 1501–1850, E–K*. 3. Nachdruckaufl. D. Ausg. Weimar 1903. ed. Hildesheim: Olms, 1984

ZÁVĚR

I navzdory nedostatku informací je téma Falsette velmi zajímavé. Současné poznatky, které byly v příspěvku představeny, jsou pouze zlomkem rozsáhlé práce, která by mohla být na toto téma provedena. Kromě samotného vyhledávání primární literatury o Falsettě v katalogích a knihovnách, se nabízí mnoho možností dalšího výzkumu. Jako další možný krok se nabízí zejména obsahová analýza jednotlivých románů, jejichž žánrové zařazení a detailnější srovnání. Zejména romány ze 17.–18. století, které jsou si obsahově podobné, nabízejí možnost žánrového srovnání. Zajímavé by jistě bylo sledovat, jak se jednotlivé romány vyvíjejí a mění v průběhu století ať už pod vlivem vzniku nových žánrů či jiných tendencí.

Zajímavá je jistě i otázka samotné postavy Falsetty. Mohlo by se v jejím případě jednat o podobný fenomén, jakým byl Grimmelshausenův *Simplicius*. Jeho obrovská popularita vyústila v několik pokračování, které napsal sám Grimmelshausen, a také v reakci dalších německých i zahraničních autorů, kteří se *Simpliciem* inspirovali k vytvoření románů podobného obsahu. Tato reakce je označována za tzv. „Simpliciádu“. Je tedy možné, aby se v případě Falsetty jednalo o tzv. „Falsettiádu“? To je jedna z otázek, které bude moci objasnit až další výzkum.

FALSETTE ON THE ROAD THE NOVEL *FALSETTE* AND ITS VERSIONS FROM 17th CENTURY TO THE PRESENT

Summary: The main goal of this paper is to bring to the light the newly discovered novels, which until now have not been studied. These novels concern Falsette, the main character of the novels. The paper presents the information about Falsette as the supposed historical and literal character and it explains the etymological development of this nickname. In brief, it focuses on the content of novels in general. But the main goal of the paper consists in the presentation of particular novels in detail. Except for the basic bibliographic information such as year of publication, author and exemplars' placement, it is interested in the summary of the novels and related genre classification. Although the main character remains preserved in all novels, the content of these novels develops and genre changes, probably due to the literary tendencies at that time. The interesting is also the contextual setting of each novel within other literary works. The difficulties of the research are caused mainly by missing secondary literature. It is possible to find only a few mentions in several bibliographies, which are named in the paper. In conclusion, the paper indicates possibilities of future research, in the literary field in particular.

Key words: Anna Sofia Meyer, Falsette, literature of 17th and 18th century, picaresque novels, comedian joke, cheat

Mgr. Veronika Hrabalová (*1990)

Úspěšně zakončila svoje magisterské studium německé a francouzské filologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V současnosti je doktorandkou na téže fakultě a studuje obor německé literatury. Věnuje se především barokní literatuře, přičemž se zaměřuje především na pikareskní romány a nyní pracuje na výzkumu doposud nezkoumaných děl pikareskního charakteru z tohoto období.